

**Talousarvion 2023 ja
taloussuunnitelman 2023–2025
laadintaohjeet**

Talousarvion 2023 ja taloussuunnitelman 2023–2025 laadintaohjeet

1. Yleinen taloustilanne

Bruttokansantuotteen arvioidaan kasvavan Suomessa 1,4 % v. 2022. Venäjän hyökkäys Ukrainaan on nostanut energian, raaka-aineiden sekä ruuan hintoja hyvin nopeasti. Siitä seurannut kulluttajahintojen nousu leikkaa kotitalouksien ostovoimaa, kulutusta ja talouden kasvua selvästi. Ulkomaankauppa Venäjän kanssa hiipuu ja viennin kasvu hidastuu. Lisääntynyt epävarmuus siirtää investointeja tulevaisuuteen. BKT:n kasvu hidastuu 1,1 prosenttiin v. 2023 ja jatkaa maltillista 1,3 prosentin kasvua v. 2024.

Valtionvarainministeriön ennusteessa oletetaan, että kesäkuun alussa vuonna 2022 voimassa olevat Venäjään kohdistetut pakotteet jäävät voimaan. Koronavirus ei ole vielä poistunut ja uusia tautitapauksia ilmenee yhä, mutta ennusteessa oletetaan, että Covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi ei tehdä sellaisia rajoituksia, joilla olisi taloudellisia vaikutuksia.

Koronakriisin helpotettua ja talouden ripeän kasvun myötä julkisen talouden rahoitusasema on kohentunut. Alijäämä pienenee tänä ja ensi vuonna, mutta alkaa sen jälkeen uudelleen kasvaa. Kun nimellinen BKT kasvaa nopeasti, julkinen velka tasaantuu suhteessa BKT:hen tänä ja ensi vuonna. Kun nimellisen BKT:n kasvu hidastuu ja valtionhallinnon, paikallishallinnon ja hyvinvointialueiden yhteenlaskettu alijäämä pysyy suurena, velkasuhde alkaa kasvaa uudelleen.

Lähde: VM:n Taloudellinen katsaus, kesä 2022, Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2022:51

2. Kuntatalouden tila

Kunnat ja kuntayhtymät valmistautuvat ensi vuonna toteutuvaan sote-uudistuksen voimaantuloon poikkeuksellisissa oloissa. Keväällä 2020 alkanut koronaepidemia vaikuttaa edelleen kuntien talouteen ja toimintaan monin tavoin. Lisäksi Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja globaalien jännitteiden lisääntyminen luovat kustannuspaineita ja heikentävät talousnäkyviä sekä kasvattavat niihin liittyvää epävarmuutta. Kuntakentällä varaudutaan myös muihin sodan vaikutuksiin, kuten pakolaisvirtojen aiheuttamiin muutoksiin palvelutarpeessa.

Näiden äkillisten muutosten ohella kuntien toimintaympäristöön vaikuttavat vähitellen etenevät muutokset, kuten väestön ikääntyminen sekä työikäisen väestön määrän väheneminen ja sen vuoksi heikkenevä veropohja ja pahenevat työvoiman saatavuuteen liittyvät ongelmat.

Sote-uudistus muuttaa kuntien tehtäväkenttää ja taloutta merkittävästi ensi vuodesta alkaen. Sen myötä vaikeasti ennakoitavat ja nopeasti kasvavat sote-menot siirtyvät hyvinvointialueiden vastuulle. Valmisteilla oleva TE-palvelujen siirto kuntiin jatkaa toteutuessaan kuntien tehtäväkentän muutosta.

Kuntien vuosikate ja tilikauden tulos heikkenivät edellisvuodesta, kun taas kuntayhtymien vuosikate vahvistui, ja tilikauden tulos kääntyi positiiviseksi. Etenkin sairaanhoitopiirien tulos vahvistui selvästi. Negatiivisen vuosikatteen kuntayhtymien määrä kuitenkin kaksinkertaistui edellisvuodesta 28:aan. Myös vuosikatteeltaan negatiivisten kuntien lukumäärä kasvoi 13:een edellisvuoden kahdesta kunnasta. Heikon talouden perusteella käynnistettävään arviointimenettelyyn olisi silti päätymässä vuoden 2021 tilinpäätösarvotietojen perusteella arviolta enintään 1–3 uutta kuntaa, mutta ei yhtään kuntayhtymää.

Hyvien talouslukujen alla piilee rakenteellinen menojen ja tulojen välinen epätasapaino

Vuonna 2021 talous kasvoi ripeää 3,5 prosentin vauhtia talouden elpyessä koronaepidemian aiheuttamasta taantumasta. Valtiovarainministeriön kansantalousosaston ennusteen ja keskipitkän aikavälin kehitysarvion mukaan Suomen bruttokansantuotteen kasvu jää 1,5 prosenttiin vuonna 2022, elpyy hieman vuonna 2023 ja vaimenee runsaaseen prosenttiin 2020-luvun puolivälissä.

Koronaepidemian vuoksi kuntatalouteen kohdennetut tuet sekä talouden ja yhteisöveron tuoton ripeä kasvu ovat peittäneet hetkeksi alleen kuntatalouden rakenteelliset ongelmat. Talouskasvun

hiipussa kuntatalous näyttää heikkenevän jälleen, vaikka yhteisöveron kehitys on ollut alkuvuonna 2022 edelleen vahvaa.

Vuonna 2023 kuntatalous puolestaan vahvistuu väliaikaisesti, kun rahoitusvastuu sote-uudistuksen myötä siirtävistä tehtävistä poistuu vuoden alussa, mutta verojen kertymis- ja tilitysrytmin takia sote-uudistuksen vaikutus näkyy verokertymässä täysimääräisesti vasta vuonna 2024. Sote-uudistuksen vuoksi kunnallisveroprosentteja alennetaan kaikissa kunnissa 12,64 prosenttiyksiköllä vuonna 2023. Hyvinvointialueille siirtyvien nettokustannusten taso on kasvanut vuoden 2021 laskelmaan verrattuna noin 600 miljoonalla eurolla yhteensä noin 21,2 miljardiin euroon.

Vuoden 2023 muutosvaiheen jälkeen sote-uudistus ei merkittävästi muuta kunnan talouden tämänhetkistä vuosikatteen ja poistojen erotuksella mitattua tasapainotilaa. Jos kunnan talous on heikko ennen hyvinvointialueiden toiminnan alkamista, sote-uudistus ei tätä tilannetta muuta. Sen sijaan uudistus kaventaa kuntien talouden liikkumavaraa, kun tehtäväkenttä supistuu sekä tulot ja menot vähenevät siirtyviä tehtäviä vastaavasti. Sote-investointeja siirtyy hyvinvointialueiden vastuulle, mutta toisaalta investointitarpeet pysyvät muuttoliikkeen ja rakennuskannan iän vuoksi monissa kunnissa mittavina. Tämä korostaa entisestään riskienhallinnan merkitystä kuntien talouden suunnittelussa.

Sote-uudistuksen jälkeen kuntatalouden kustannuksista suurin osa syntyy varhaiskasvatuksen sekä koulutuksen järjestämisestä. Koko 2010-luvun jatkunut syntyvyyden aleneminen on kääntänyt koulutuksen (mukaan lukien varhaiskasvatuksen) palvelutarpeen laskuun. Kehitysarviossa palvelutarpeen laskua on kuitenkin hieman pehmennetty, sillä laskennallista säästöpotentiaalia ei ole mahdollista hyödyntää kaikissa kunnissa ainakaan kovin nopeasti.

Kuntataloudessa tuottavuutta ja tehokkuutta lisäävien rakenteellisten uudistusten tarve säilyy sote-uudistuksen jälkeenkin. Vuoden 2023 poikkeusvuotta lukuun ottamatta toiminnan ja investointien rahavirta pysyy kuntatalouden painelaskelmassa tulevina vuosina negatiivisena ja lainakanta kasvaa. Vuosikate riittää kuitenkin kattamaan poistot painelaskelman kaikkina tarkastelu vuosina.

Kuntatalouden kehitysnäkymiin kohdistuu alasuuntaisia riskejä, kuten Venäjän hyökkäys Ukrainaan sekä siihen liittyvät pakotteet ja hintapaineet sekä koronaepidemian kehitykseen edelleen liittyvä epävarmuus. Kunta-alan palkkaratkaisuilla on suuri merkitys kuntatalouden tulevalle kustannuskehitykselle, sillä henkilöstökulut muodostavat kuntasektorin suurimman kuluerän. Kuntataloudessa on hyvä varautua myös korkoympäristössä tapahtuviin muutoksiin ja korkotason normalisoitumiseen.

Rahoitusperiaatteen toteutumisen arviointi

Kuntatalousohjelmassa kuntien rahoitusaseman muutosta arvioidaan koko maan näkymien ohella myös kuntaryhmittäin. Vuonna 2022 toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan heikkenevän kaikissa kuntakoryhmissä edelliseen vuoteen verrattuna, kun valtion kuntatalouteen kohdistamat koronatukitoimet pääosin poistuvat. Vuonna 2023 toiminnan ja investointien rahavirta näyttää puolestaan vahvistuvan kaikissa kuntakoryhmissä. Muutosta selittää pitkälti se, että vuoden 2023 kunnallisveroissa näkyy vielä aiempien vuosien veroprosenteilla maksuunpantuja veroja, jotka vahvistavat toiminnan ja investointien rahavirtaa. Kehyskauden lopussa kaikkien kuntakoryhmien toiminnan ja investointien rahavirran arvioidaan olevan negatiivinen. Erot kuntakoryhmien välillä ovat kuitenkin varsin suuret. Vuonna 2026 suurin laskennallinen veroprosentin korotuspaine olisi alle 2 000 asukkaan kuntakoryhmissä. Heikkenevä toiminnan ja investointien rahavirta näkyy luonnollisesti myös kuntien lainakannoissa.

Kuntatalouteen vaikuttaa tarkastelujaksolla monet eri muutostekijät. Sote-uudistus, edelleen jatkuva koronaepidemia sekä Venäjän hyökkäys Ukrainaan lisäävät kuntatalouden kehitysarvioihin liittyviä epävarmuuksia.

3. Talousarvion valmistelu

Kuntalain (410/2015) 110 § mukaan valtuusto hyväksyy kunnalle talousarvion seuraavaksi kalenterivuodeksi ja taloussuunnitelman kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnittelukausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi. Kuntalain mukaan talousarviossa on käytötalous-, tuloslaskelma-, investointi- ja rahoitusosa. Investoinneista laaditaan investointisuunnitelma, joka käsitellään valtuustossa erillisenä asiana.

Evijärven kunnan taloussuunnittelukausi on 3 vuotta, vuodet 2023–2025. Vuodelle 2023 laaditaan talousarvio ja vuosille 2023–2025 taloussuunnitelma. Talousarviossa ja – suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa. (Kuntal 410/2015 110.2 §).

Suunniteltu talousarvion valmisteluajataulu on laadintaohjeiden liitteenä. Valtuusto vahvistaa joulukuun kokouksessaan talousarvion vuodelle 2023 sekä taloussuunnitelman vuosille 2024 ja 2025.

Sitovuus

Talousarvioon budjetoidaan bruttotulot ja bruttomenot.

Käyttötalouden osalta menomäärärahat ovat sitovia bruttomääräisinä

- valtuustoon nähden kunnanhallitus- ja lautakuntatasolla
- lautakuntaan nähden vastuualuetasolla ja vastuualueiden välillä.

Investointiosa on valtuustoon nähden sitova hankkeittain.

4. Strategia ja muut talousarvioon vaikuttavat asiakirjat

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Kunnanvaltuusto hyväksyi Evijärven kuntastrategian 21.6.2016 § 16. Strategiassa kuvataan kunnan toiminnan ja kehittämisen painopistealueet. Strategiseksi painopistealueiksi on määriteltä:

- **Talous:** Vakaa ja tasapainoinen kuntatalous
- **Palvelut:** Ennakoivat, uudistuvat ja laadukkaat palvelut kustannustehokkaasti
- **Elinkeinot ja elinvoima:** Kilpailukykyinen ja vetovoimainen toimintaympäristö
- **Asuminen ja hyvinvointi:** Turvallinen ja viihtyisä asuinympäristö sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Päätavoitteet talouden osalta ovat:

- Vakaan ja tasapainoisen kuntatalouden varmistaminen
- Taloudellisesti kestävä investointiohjelma, jolla puretaan korjausvelkaa pitkällä aikavälillä
- Omistajapolitiikan tehostaminen ja tarpeettomista omistuksista luopuminen

Muita talousarvioon vaikuttavia asiakirjoja ovat mm. hyvinvointikertomus, henkilöstösuunnitelma, hallintosääntö (sis. riskienhallinta ja sisäinen valvonta) sekä muut talouteen ja toimintaan liittyvät erillisohjeet. Talousarvio ja taloussuunnitelma tulee valmistella näiden linjausten ja asiakirjojen mukaisesti.

5. Talousarvio- ja valmisteluperiaatteet

Vuoden 2023 talousarvioehdotus laaditaan niin, että käyttötalouden tulot ja menot sekä investoinnit sopeutetaan mahdollisimman hyvin kunnan talousarviokehityksen mukaiselle tasolle. Talousarvio vuodelle 2023 ja taloussuunnitelma vuosille 2024 ja 2025 tulee kokonaisuutena valmistella realistisesti tiukkaa talous- ja henkilöstöpolitiikkaa noudattaen.

Talousarvion laadintavoitteet:

- Tavoitteena on pitää Evijärven kunnan talous tasapainoisena koko suunnittelukauden ja saavuttaa ylijäämäinen tulos.
- Talousarvio 2023 valmistellaan realistiseksi ja mahdollisimman tasapainoiseksi.
- Toimintamenojen kasvu vuonna 2023 on pidettävä tarkalla talouden suunnittelulla mahdollisimman pienenä. Toimintamenoihin arvioidaan henkilöstömenojen kasvuksi 3,1 % sekä huomioidaan eläkemaksut. Lisäksi toimintamenoja arvioitaessa on huomioitava yleisestä hintojen noususta johtuvat menojen välttämätön kasvu, jotta talousarviosta saadaan realistinen.

Johtoryhmä, lautakunnat, hallitus ja valtuusto valmistelevat ja käsittelevät talousarviota laadintavoitteiden mukaisesti.

Talousarviovalmistelun taustalla on hyväksytty kuntastrategia ja sen linjaukset. Kuntastrategiaa toteutetaan hallituksen hyväksymällä toimenpideohjelmalla. Strategian toteutumista valmistelee, seuraa ja arvioi strategian ohjausryhmä. Strategian toimenpiteisiin varataan riittävät määrärahat.

Vuoden 2023 talousarvio valmistellaan 10 euron tarkkuudella ja vuosien 2024 – 2025 taloussuunnitelma 100 euron tarkkuudella. Määrärahat ja tuloarviot ilmoitetaan arvonlisäverottomina (nettomääräisinä).

Lautakuntien tulee syöttää lautakuntien hyväksymät talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotuksensa perusteluineen talouden budjetointiohjelmaan **31.10.2022** mennessä. Hallintokunnat valmistelevat esityksensä talousarvion ja taloussuunnitelman laadintaohjeessa annettujen ohjeiden mukaisesti. Ehdotuksen tulee sisältää myös suunnitelmavuodet, joiden määrärahoissa tulee huomioida tiedossa olevat rakenteelliset ja toiminnalliset muutokset.

Taloussuunnitelman raami

Vuoden 2023 alusta tulee voimaan sote-uudistus, joka vaikuttaa merkittävästi kunnan toimintaan ja talouteen. Tehtäviä siirtyy hyvinvointialueelle, mutta samalla uudistus vaikuttaa tehtäviä koskevaan rahoitukseen, verotusoikeuteen ja valtionosuusjärjestelmään, omaisuuteen, velkoihin ja sopimuksiin sekä henkilöstöön.

Valtiovarainministeriö ja Kuntaliitto ovat julkaisseet arvioita uudistuksen vaikutuksista kuntien talouteen. Hyvinvointialueille siirtyvät sote- ja pelastustoimen kustannukset on laskettu kuntien vuoden 2021 tilinpäätösarvioiden ja vuoden 2022 talousarviotietojen perusteella. Kuntien tulotiedot on päivitetty valtiovarainministeriön uusimpien tietojen ja arvioiden mukaan vuoden 2022 tasossa.

Valtuuston joulukuussa 2021 hyväksymässä vuoden 2022 talousarviossa on päätetty raami suunnitelmavuosille 2023 ja 2024. Tässä raamissa vuoden 2023 vuosikate on 1,233 M€ ja tulos on poistojen jälkeen ylijäämäinen 382,7 t€. Vuoden 2024 vuosikate on 1,161 M€ ja tilikauden tulos on poistojen jälkeen 295,7 € ylijäämäinen. Seuraavassa kuvataan kunnan keskeisimmät tulot ja menot.

Tulot

Talousarvion tulopuoli muodostuu toimintatuloista, verotuloista, valtionosuuksista ja rahoitustuloista, joista verotulot ja valtionosuudet ovat kaksi isointa tuloerää.

Kuntaliiton uusimman (19.8.2022) verotuloennusteen mukaan verotuloja kertyy vuonna 2023 nykyisillä veroprosenteilla yhteensä 5,322 M€. Kunnallisveroja ennustetaan kertyvän 3,892 M€, yhteisöveroja 647 t€ ja kiinteistöveroja 782 t€. Taloussuunnitelmaan verotuloja on kirjattu vuodelle 2023 5,063 M€. Verotuloennusteen mukaan verotuloja kertyy 259 t€ suunnitelmaa enemmän.

Kuntaliiton tuoreimman (1.9.2022) valtionosuusennusteen mukaan Evijärvi saa vuonna 2023 valtionosuuksia yhteensä 3,942 M€. Talousarviossa 2022 suunnitelmavuodelle 2023 on arvioitu val-

tionosuuksia 3,559 M€ eli tulevan vuoden ennuste on tätä 383 t€ suurempi. Kunnan valtionosuus perustuu mm. asukaslukuun ja kuntalaisten määrän laskiessa myös valtionosuus pienenee.

Verotulo- ja valtionosuus ennusteet elävät ja tarkentuvat syksyn aikana. Verotulot ja valtionosuudet 2023 ovat tämän hetken ennusteiden mukaan yhteensä 9,265 M€, kun ne ovat taloussuunnitelmassa 8,662 M€. Valtionosuudet ja verotulot ylittävät taloussuunnitelmaan kirjatun tulopohjan noin 603 t€. Talousarvion valmistelun edetessä on huomioita, että verotulo- ja valtionosuus ennusteet muuttuvat ja tarkentuvat syksyn aikana.

Kunnan sijoitustoimintaa toteutetaan valtuuston hyväksymien sijoitustoiminnan perusteiden mukaisesti. Sijoitukset on hajautettu alun perin kahdelle salkunhoitajalle (Aktia Oyj ja Taaleri Oyj). Kesällä 2021 yhtiöt ilmoittivat fuusioitumisestaan. Syksystä alkaen molemmat salkut ovat Aktian alaisia, mutta täysin itsenäisiä omalla strategiallaan sijoittavia sijoitussalkkua. Hyvänä sijoitusvuonna, on sijoituksissa kotiutettavissa voittoja. Pitkäjänteisessä sijoittamisessa on myös varauduttava ajanjaksoihin, jolloin sijoituksista ei kerry realisoitavaa tuottoa. Talousarviossa 2022 suunnitelmavuosien 2023 ja 2024 rahoitustuotoiksi on arvioitu 108 t€. Myös lainojen korot ovat palanneet pitkän negatiivisen jakson jälkeen ns. normaaliin ja plussalle, joten lainoista syntyy kunnalle korkokuluja edellisvuosien tuottojen sijaan. Edelleen rahoitustuottojen arvioinnissa on syytä muistaa varovaisuusperiaate, hyvänä sijoitusvuonna tuottoja voi tulla kirjattua enemmän mutta huonona vuonna voi sijoituksista tulla miinusta. Edellä kuvatusta kehityksestä johtuen kokonaisuutena rahoitustuotot- ja kulut eivät tulevat olemaan aiempia vuosia pienemmät tai negatiiviset.

Tasapainoisen talousarvion valmistelussa huomioidaan verojen, maksujen ja taksojen tarkastelu. Maksuja ja taksoja tarkistetaan lakien ja asetusten sallimissa rajoissa huomioiden kustannustason nousu ja tulevat investointitarpeet. Kuntastrategiassa määritellysti kunta voi saada myyntituloja luopumalla sille ei-strategisista omistuksista. Hallintokuntien tulee käydä läpi omistuksia, joista on mahdollista luopua ja tehdä hallitukselle ehdotuksia myytävistä kohteista.

Menot

Henkilöstökulut on isoin menoerä kunnan omassa toiminnassa. Kunta-alan sopimusten sopimuskausi on voimassa 30.4.2025 (pl Sote ry (Tehy ja Super)). Sopimusten työvoimakustannusvaikutus on vuonna 2023 keskimäärin n. 3,05 prosenttia ja vuonna 2024 n. 3,11 %. Henkilöstökuluihin varataan vuoden 2023 talousarvioon palkkojen korotuksiin 3,1 % sekä huomioidaan eläkemaksut ja mahdolliset rekrytoinnit. Henkilöstökuluihin on varattu vuoden 2022 talousarvion suunnitelma- vuodelle 2023 4,550 M€. Arvio henkilöstökuluista 3,1 % palkkakulujen nousulla on noin 125 t€ enemmän raamiin verrattuna. Lisäksi henkilöstömenoja nostaa mahdollisesti vuoden aikana tehtävät välttämättömät rekrytoinnit.

Henkilöstön määrä ja henkilöstökustannukset lasketaan talousarviossa 2022 päätetyn henkilöstösuunnitelman mukaisesti huomioiden mahdolliset jo päätetyt muutokset. Sijaisten palkkaukseen saa varata määrärahaa siten, että ne eivät kokonaisuudessaan kasvata henkilöstökuluja välttämättömästi enempää. Tässä huomioidaan toimintamenoihin arvioitu henkilöstömenojen kasvu 3,1 %.

Menojen osalta tulee noudattaa kulukuria. Toiminnot tulee toteuttaa tehokkaasti. Kunnan taloudellinen tasapaino edellyttää kustannustehokasta toimintaa niin omissa toiminnoissa kuin ostopalveluissakin. Kaikkia menoeriä ja toimintoja tulee tarkastella kriittisesti ja arvioida olisiko ne mahdollista toteuttaa kustannustehokkaammin.

Valmistelutilanne

Valmistelun lähtötilanne on noin 400 t€ ylijäämäinen, kun huomioidaan vuoden 2023 taloussuunnitelmavuoden raami, verotulo- ja valtionosuusennusteet, avustukset sekä henkilöstökulut.

Jatkovalmistelussa tulee varmistaa kunnan tulojen ja menojen osalta, että saavutetaan realistinen, tasapainoinen / ylijäämäinen talousarvio vuodelle 2023 ja kunnan talous on realistisesti tasapainossa / ylijäämäinen koko suunnittelukauden 2023–2025. Hallintokuntien tulee valmistella talousarvio niin, että toimintamenojen kasvu vuonna 2023 pysyy tarkalla talouden suunnittelulla mahdollisimman pienenä. Kasvu on perusteltava.

6. Toiminnan ja talouden tavoitteet

Kunnanvaltuusto vahvistaa tehtäväalueittaiset toiminnan ja talouden tavoitteet talousarvion hyväksymisen yhteydessä. Toiminnan ja talouden tavoitteet ovat osa talousarviota, jota kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava. Tavoitteiden osalta tulee paneutua taloudellisten ja toiminnallisten tavoitteiden asettamiseen ja selkeään esittämiseen ja mitattavuuteen. Tavoitteiden tulee olla selkeitä ja mitattavissa sekä kuntastrategian linjausten mukaisia.

Osa tavoitteista merkitään sitoviksi, joista raportoidaan valtuustolle tilinpäätöksessä. Sitovien tavoitteiden lisäksi talousarviossa voidaan esittää muita tavoitteita, suoritteita ja tunnuslukuja. Sitovat tavoitteet ja muut tavoitteet voidaan ilmaista sanallisina tavoitetiloina, tavoite- ja suoritemäärinä tai tuottavuutta tmv. kuvaavina tunnuslukuina. Tavoitteet voivat olla esimerkiksi lukumääriä, yksikkökustannuksia, tunnuslukuja tai tuottavuus- ja vaikuttavuusmittareita.

Sitovien toiminnan ja talouden tavoitteiden tulee täyttää seuraavat ehdot:

- Tavoite perustuu kuntastrategiaan. Tavoitteen tulee olla olennainen ja merkityksellinen ja sen tulee vastata päätöksentekotasoa, jota kunnanvaltuusto käyttää.
- Tavoite on mitattavissa. Tavoitteen tulee olla selkeä ja yksiselitteinen. Tavoite tulee voida mitata ilman monimutkaista laskentaa.
- Tavoitteen toteutumisen raportointi on tiivis ja ytimekäs.
- Tavoite voidaan saavuttaa toimialojen omin toimenpitein ja yhteistyöllä.

Tavoitteen toteutumisen pitää olla seurausta toimista, toimenpiteistä tai talousarviomäärärahojen käytöstä. Tavoitteen tulee olla tavoitteellinen, mutta myös realistinen suhteessa tehtäväalueen toiminnallisiin mahdollisuuksiin.

7. Henkilöstösuunnitelma

Tavoitteena on, että henkilötyövuosien määrä ei kasva kuin erityisen perustellusta syystä. Määrärahat käytetään ensisijaisesti lakisääteisten tehtävien hoitamiseen. Luonnollisen poistuman yhteydessä arvioidaan voidaanko toimintaa tehostaa tehtäväjärjestelyjä sekä sisäisiä siirtoja hyödyntämällä. Talousarvion käsittelyä varten tehdään luettelo vuosien 2021–2025 henkilöstön määrästä hallintokunnittain. Toimialojen henkilöstösuunnitelma toimitetaan hallinto-osastolle 31.10.2022 mennessä.

8. Talousarvioehdotus ja -perustelut

Käyttötalouden määrärahat esitetään ilman arvonlisäveroa. Alle 10 t€ euron (alv 0 %) hankinnat ja kaikki rakennusten kunnossapitokorjaukset, jotka eivät korota rakennuksen arvoa esitetään käyttötalousosassa.

Tehtäväalueittain esitetään seuraavat kohdat:

- palvelutarpeen ja toimintaympäristön muutokset sekä toiminnan painopisteet talousarviovuonna
- taloussuunnitelmakauden kehittämistarpeet
- sitovat toiminnan ja talouden tavoitteet sekä muut operatiiviset tavoitteet
- tunnusluvut, kuten toiminnan tavoitteet (esim. laatu, palvelutaso), palvelutuotannon volyymin tunnusluvut (esim. suoritemäärät) sekä taloudellisuus- ja tuottavuusmittarit (esim. yksikkökustannukset)
- vuosien 2021–2025 määrärahataulukot (TP21, TA22, TA23, TS24 ja TS25)

9. Tuloslaskelmaosa

Kunnan on sisällytettävä tilinpäätökseensä tuloslaskelma ja sen liitetiedot. Tuloslaskelma luo kuvaa kunnan taloudellisesta tilanteesta. Sen tehtävänä on osoittaa, riittääkö tuottoina kertynyt tulo-rahoitus palvelujen tuottamisesta aiheutuneiden kulujen kattamiseen. Tuloslaskelmaosassa esite-

tään, miten käyttötalouden tulo-rahoitus riittää toimintamenoihin, korko- ja muihin menoihin sekä poistoihin ja arvonalennuksiin.

10. Investointiosa

Investointeina käsitellään hankkeet ja hankinnat, joiden suuruus on vähintään 10 t€ euroa (alv 0 %). Investoinneissa huomioidaan taloussuunnitelman investointiosassa suunnitellut hankkeet ja hankinnat. Investoinnit käsitellään käyttötaloudesta erillisinä.

Investointiosa sisältää investointihankkeiden määrärahat ja tuloarviot jaksotettuna kalenterivuosi- le arvioidun määrärahan käytön ja tulokertymän mukaan. Investointiohjelmaan kirjatuille inves- toinneille tulee olla tarve ja peruste. Investointeja suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota inves- toinnista aiheutuviin tuleviin käyttötalousmenoihin.

Kuluvan vuoden investointihankkeiden toteutuminen tarkistetaan ennen investointiosan viemistä valtuuston käsiteltäväksi. Mikäli investointihankkeita ei ehditä saattaa valmiiksi ja kuluvan vuoden määrärahaa jää käyttämättä, investointihanke voidaan huomioida seuraavan vuoden talousarvio- ehdotuksessa.

11. Rahoitusosa

Rahoitusosassa esitetään talousarvion vaikutus kunnan maksuvalmiuteen. Rahoitusosan laskel- ma osoittaa, missä määrin tulo-rahoitus riittää nettoinvestointeihin ja lainan lyhennyksiin sekä mi- ten rahoitustarve katetaan.

12. Tytäryhtiöt ja kuntayhtymät

Kunnan tytäryhtiöiden (Evilämpö ja asunto-/kiinteistöosa- keyhtiöt) on toimitettava talousarvio- ja suunnitelmaehdotukset sekä yhtiöille määritellyt tavoitteet hallinto- osastolle **viimeistään 31.10.2022**.

Kuntayhtymien joissa Evijärvi on osakkaana (Järviseudun Koulutus- kuntayhtymä, Etelä- Pohjanmaan liitto) on toimitettava talousarvio- ja suunnitelmaehdotukset hallinto- osastolle **vii- meistään 30.11.2022**. E-P:n sairaanhoitopiiri ky, Eskoon sosiaalipalvelujen ky ja Kuntayhtymä Kaksineuvoinen eivät laadi talousarviota vuodelle 2023.

13. Sisäinen valvonta

Tilinpäätöksen toimintakertomuksessa on arvioitava kunnan ja kuntakonsernin toiminnan kannalta merkittävimpiä riskejä ja epävarmuustekijöitä sekä annettava tiedot sisäisen valvonnan ja riskien- hallinnan järjestämisestä.

Kaikkien toimialojen on tiedostettava ja kartoitettava omaan toimintaansa liittyvät riskit mm. rahoitus-, henkilöstö-, omaisuus-, tietojärjestelmä- ja toimintariskit sekä tehtävä tarvittavat toimenpiteet niiden ehkäisemiseksi. Kunnassa toteutetaan kunnanhallituksen (21.11.2016 § 162) ja valtuuston (19.12.2016 § 38) hyväksymän sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteiden ja ohjeen mu- kaisesti vuosittain kuntakonsernilaajuinen riskianalyysi.

Talousarvion 2023 ja taloussuunnitelman 2023–2025 valmisteluajataulu

aika	ASIA
6.9.2022	- TA-jory I (Talousarvion valmistelulinjaukset)
12.9.2022	- KH: Talousarvion valmisteluohjeen ja valmisteluraamin hyväksyminen
9/2022	- Talousarvio (TA)- ja taloussuunnitelma (TS)-ehdotuksen valmistelu alkaa. - Lautakunnat linjaavat tehtäväalueidensa toiminnan painopisteet ja keskeisimmät muutokset laatimisohjeen mukaisesti.
4.10.2022	- TA-jory II (investoinnit)
6.10.2022	- Valtuuston TA-iltakoulu (linjataan tulevan vuoden investointeja)
31.10.2022 mennessä	- Lautakuntien TA-käsittely ja lopulliset TA-ehdotukset. - TA- ja TS-ehdotukset toimitetaan KH:lle ja taloustoimistoon. - Ehdotus sisältää käyttötalouden ja investointien määrärahaehdotukset, sitovat ja muut tavoitteet, tunnusluvut sekä perustelutekstit.
31.10.2022 mennessä	- kunnan tytäryhtiöt toimittavat talousarvionsa kuntaan.
10–11/2022	- TA- ja TS-ehdotusten tasapainotusneuvottelut toimialojen kanssa. - Selvitetään lautakuntien esitysten jälkeen ilmenneet muutostarpeet.
17.11.2022	- TA-jory III (lautakuntien TA-ehdotukset ja tasapainottaminen)
31.10.2022	- KH päättää valtuustolle esitettävistä (tulovero- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta).
7.11.2022	- Valtuusto päättää tulevan vuoden (tulovero- ja kiinteistöveroprosenteista sekä investointiohjelmasta).
11/2022	- Talousarvio- ja taloussuunnitelmaehdotus valmistuu. - TA-ehdotus julkistetaan ja jaetaan KH:lle sekä tiedotusvälineille. - TA- ja TS-suunnitelmaesitys esitellään kunnan YT-elimelle.
21.11.2022	- KH jatkaa TA-esityksen käsittelyä.
12.12.2022	- KH esittää valtuustolle vuoden 2023 talousarvion ja vuosien 2023–2025 TS:n.
19.12.2022	- Valtuusto vahvistaa päätöksellään talousarvion 2023 ja taloussuunnitelman 2023–2025.

Talouden raportointi 2023

Taloudesta tehdään laajemmat osavuosisraportit hallitukselle ja valtuustolle huhtikuun ja elokuun lopun tilanteesta. Lisäksi tiedoksi tuodaan puolen vuoden toteuma kesäkuun lopun tilanteesta:

Alustava aikataulu talousraporttien laadinnalle on seuraava:

- 4/23 ~ kesäkuu 2023
- 8/23 ~ lokakuu 2023